

AİLE İÇİ ÇOCUK İSTİSMARI ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI

A. Esra İşmen (*)

ABSTRACT

The purpose of this research is mainly to determine some parental treatments that can be classified as child abuse, to develop a scale that will evaluate the level of abuse experienced by adolescents and to determine correlation and differences between the level of abuse and some of the demographical characteristics by applying the scale to a group of adolescents. The Scale of Child Abuse in the Family (SCAF) , developed by the researcher, was used. The results of the current study on the validity and reliability of the SCAF revealed that it had all the specifications necessary for its use. Regarding the general abuse and 8 subscales there was no significant difference between girls and boys

Keywords: *Child Abuse, Maltreatment, Adolescent Abuse, The Scale of Child Abuse in the Family Validity, Reliability*

ÖZET

Bu araştırma, aile içi çocuk istismarı kapsamına giren bazı ebeveyn davranışlarını saptamak, ergenler tarafından yaşanan istismar seviyesini değerlendirecek bir ölçüm aracı geliştirmek, geliştirilen ölçeğin bir grup ergene uygulanmasıyla istismar yaşantısı ve bazı demografik özellikler arasındaki ilişki ve farkları ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, ergenlerin yaşadıkları istismar seviyesini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen, Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği (A.İ.Ç.Ö.) kullanılmıştır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları ölçeğin kullanılabilir niteliğe sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca araştırma grubunu oluşturan kız ve erkek öğrenciler arasında yaşanan genel istismar ve istismarın 8 boyutu açısından anlamlı fark olmadığı saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: *Çocuk İstismarı, Kötü Muamele, Ergen İstismarı, Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlik*

Çocuğa yönelik şiddet başka bir ifadeyle çocuk istismarı aile içi şiddetin en yaygın türlerinden biridir (Saunders ve Brien, 1997).

Çocuk istismarını ele alırken ilk ve en güç adım tanımlamadır. Uzun süredir yapılan bir çok umut verici çalışmaya rağmen çocuk istismarını tanımlama sorunu tam olarak çözümlenebilmiş değildir.

Çocuk istismarının tanımlanmasında karşılaşılan güçlükler birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuk istismarının farklı disiplinler tarafından ele alınabilecek bir konu olması ve farklı uzman gruplarının tanımları farklı amaçlar için kullanmaları (Ney, 1988), tanımın çocuğun bakımından sorumlu

olan kişinin davranışlarına mı ? yoksa çocuğun üzerindeki zarara mı ? odaklanılarak oluşturulacağı konusundaki görüş ayrılıkları, yara alma kriteri koymak oldukça güç olmasına rağmen çocuk üzerindeki zarar(lar)ın istismar tanımlarında kullanılması (Knutson, 1995), tanımın dar ya da geniş olmasıyla ilgili fikir birliğinin sağlanmamış olması (Geniş tanımların bir takım belirsizlikler içerebileceği, dar tanımların ise karmaşık ve iç içe geçmiş istismar türlerinin ortaya çıkmasını engelleyebileceği, yaygınlıkla ilgili yanıltıcı yorumlara neden olabileceği vurgulanmaktadır) (Buchanan, 1996) karşılaşılan güçlüklerden bazılarıdır. Ayrıca, çocuk istismarının hangi alt kategorileri içerdiğinin tam olarak bilinmemesi (Giovannoni, 1991), yaşa ve gelişim düzeyine uygun tanımların nasıl yapılabileceğinin halen üzerinde düşünülen bir konu olması, çocuk istismarı tanımlanırken eylemi gerçekleştiren kişinin kastının (niyetinin) tanımlamada rol oynayıp oynamayacağına dair fikir birliğine ulaşılamamış oluşu (Knutson, 1995) ve kültürel, toplumsal değerler tanım karmaşası yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle kültürel ve toplumsal değerler açısından bakıldığında bir kültürde istismar olarak değerlendirilen bir durumun o kültürü oluşturan alt kültürlerde ya da başka bir kültürde istismar olarak değerlendirilmeyebildiği görülmektedir. Tarih ve kültürü aşan evrensel tanımların mı ? yoksa istismarı yer ve zamana bağlı olarak tanımlamanın mı ? daha uygun olacağı konusu, bir argüman olarak varlığını sürdürmektedir.

Şiddetle ilgili konular kültürden bağımsız olamazlar bu bağlılık farklı kültürlerdeki şiddet olaylarının karşılaştırılmasını güçleştirir (Levinson, 1990).

Bu günün bilimsel ve düşünsel verileri ışığında bakıldığında çocuk istismarının evrensel bir tanımı olmadığı görülmektedir. Her toplumun özgün normları ve belirlenmiş istismar tanımları olabilir. Bu görüş açıları arasında sağlam bir denge oluşturmak çok mümkün gözükmemekle beraber bu bakış açılarını birbirleriyle tamamlamaya çalışmanın yararlı olabileceği düşünülebilir. Ancak burada zaman zaman farklı açılardan bakma gerekliliği unutulmamalıdır.

Korbin (Akt:Buchanan, 1996) emik ve etik bakış açılarına ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir. Emik bakış açısı toplumun sosyal yapısından gelen bir bakış açısıdır. Etik bakış açısı ise dışarıdan bakışı temsil eder. Etik bakış açısında herhangi bir davranış uluslar arası bir bağlamda değerlendirilir. Toplumlara göre değişmeyen her zaman aynı şekilde yorumlanan davranışlar etik değerlere bağlı oluşurken toplumlarda farklılıklar gösteren davranışlar ise emik değerleri oluşturmaktadır. Korbin'e göre çocuğa kötü muamele olarak yorumlanabilecek davranışları analiz ederken hem emik hem de etik bakış açılarının farkında olmak gerekir.

Türkiye de çocuk istismarı ele alınırken ilk olarak varolan tanımları kritize etmek, hangi davranışların çocuk istismarı olarak kabul edildiğini başka bir deyişle emik değerleri saptamak, problemin doğası ve yaygınlığını ele almak, bunun için geçerli ve güvenilir ölçüm tekniklerini kullanmak, problemle ilgili psiko-sosyal faktörleri tanımlamak, yurt içi ya da yurt dışında yapılmış çalışmaları yöntemsel olarak sorgulamak ve alana hakim teorilerin sınırlılıklarını ele almak gerekmektedir. Ancak bu veriler sonrasında yapılacak mücadele, müdahale, önleme çalışmalarının ve saptanan politikaların bilinçli bir tavrı olası kılacağı düşünülmektedir.

Çocuk istismarının Türkiye' deki emik değerlerini saptamak, aile içi şiddet

konusunda ergenlere yönelik ölçek geliştirmeye ilgili ilk adımlardan birini atmak ve geliştirilen bu ölçekle istismarın farklı türlerini bir arada değerlendirmek, bazı demografik özellikler açısından ergen istismarını ele almak bu araştırmanın amacını oluşturmuştur.

Bu amacı gerçekleştirebilmek için çalışma iki bölümde ele alınmıştır. İlk bölümde Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeğinin geliştirilmesine ilişkin çalışmalara yer verilmiştir. İkinci bölümde ise, geliştirilen ölçeğin bir grup ergene uygulanmasıyla elde edilen veriler üzerinden, istismar yaşantısı ve bazı demografik özellikler arasındaki ilişki ve farklar ortaya koyulmuştur.

1. Ölçek Geliştirme Çalışmaları

1.1 Yöntem

Bu çalışmaya konu olan ölçek geliştirme çalışmalarına başlarken ilk olarak çocuk istismarının hangi bağlamda ele alınacağına karar verilmiştir. Bu araştırmanın çalışma konusu çocuk istismarına yönelik anne baba davranışları olarak belirlenmiştir.

Konu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde farklı şekillerde tanımlanan istismar türleri bulunduğu görülmektedir. İstismar türleri genellikle bir arada meydana gelmektedir. Briere ve Runtz (Sanders ve Becker-Lausen'in aktardığına göre, 1995) tüm istismar türleri arasında güçlü iç ilişkilerin mevcut olduğunu, istismarın tek bir türü üzerine odaklanmaktan çok genel istismarın etkileri üzerine odaklanmak gerektiğini ifade etmişlerdir.

Çocuk istismarını değerlendirmeye yönelik yetkin bir ölçek geliştirebilmek için ilgili literatür incelenerek veriler toplanmış ve fiziksel, duygusal ve cinsel istismarı içerebileceği düşünülen ebeveyn davranışlarından oluşan denemelik ifadeler geliştirilmiştir. Literatür taramasından elde edilen verilere ek olarak D.A. Parrish 'in (1990) Self - Test'i, Alantar 'ın (1989) Yetişkin Genç İlişkilerinde Duygusal Ezim Ölçeği, Finkelhor'un (1979) cinsel istismarı değerlendirmeye yönelik ölçeği gözden geçirilerek bazı maddelerinden yararlanılmıştır.

Geliştirilen 200 madde uzmanların incelemesinden geçirilerek gerekli düzeltme ve elemeler yapıldıktan sonra 161 ifadeden oluşan ön form geliştirilmiştir. Ön form ölçek maddeleri ve yönerge aynı kalmak koşulu ile öğrenciler, anne - babalar ve uzmanlar olmak üzere üç farklı gruba uygulanabilecek şekilde düzenlenmiştir.

Ölçeğin ön formunu oluşturan ifadeler 3'lü bir skala üzerinde (Çocuk istismarı değildir, kararsızım, çocuk istismarıdır) cevaplandırılacak şekilde düzenlenmiştir. Bu üç kategoriye sırasıyla 1, 2, 3, puanlar verilmiştir. Ölçekte yer alan 161 ifadenin 10 tanesi araştırma grubunun "evet" deme eğilimlerini azaltmak amacıyla dönüşümlü (reverse) ifadeler olarak hazırlanarak diğer ifadelerin arasına karıştırılmıştır.

1.2 Araştırma Grubu

Çocuk istismarıyla ilgili literatür incelendiğinde çocuğa yönelik bir davranışın "istismar" adını alabilmesi için toplumsal ve bilimsel standartlara göre zarar verici olması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir (Hart, Germain ve Brassard, 1987). Bu çalışmada geliştirilen ölçekte yer alan maddelerin yukarı-

da belirtilen kriterleri karşılayabilmesi için üç farklı grupta çalışılmıştır. Toplumsal standartları karşılamak amacıyla Ortaokul, Lise ve Üniversitede okuyan 342 öğrenci ve 142 ebeveynin, bilimsel standartlar adına da 57 uzmanın görüşleri alınmıştır.

Geliştirilen ölçeğin ön formunun uygulandığı araştırma grubu 342 öğrenci 142 ebeveyn, 57 uzman olmak üzere toplam 541 kişiden oluşturulmuştur.

1.3 Ölçek Geliştirme Çalışmalarına İlişkin Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Toplanan veriler üzerinde gruplar arası uyumu saptamak amacıyla hem aritmetik ortalama hem de standart sapmayı hesaba katan **MSE (Mean Square Error)** tekniği kullanılmıştır (Ergin, 1988). Elde edilen bulgular doğrultusunda ölçeğin ön formundaki diğer maddelerle uyum göstermeyen 17 adet madde belirlenmiştir. Söz konusu maddeler ölçeğin ön formundan çıkarılmışlardır. Bu işlem-den sonra ölçekte 144 adet madde kalmıştır.

Araştırmada değerlendirilmesi amaçlanan aile içi çocuk istismarı konusunun birden fazla boyutta toplanabilecek ebeveyn davranışlarından oluştuğu düşünüldüğünden ve ilgili literatür bu bakış açısını desteklediğinden dolayı araştırma grubunun ölçeğin ön formu üzerinden aldıkları madde puanları faktör analizine tabi tutulmuştur.

Faktör analizi tekniği içindeki işlemler sırasıyla gerçekleştirildiğinde 144 değişken üzerinde 8 faktör oluşmuştur. Faktör analizi sonuçlarına göre hangi maddenin hangi faktöre gireceği Varimax Rotadet Faktör Analizi tekniği kullanılarak belirlenmiştir.

Her madde en yüksek değeri aldığı faktörün altına yerleştirilmiştir. Daha sonra faktörlere göre sıralı dönüşmüş faktör matriksi oluşturulmuş böylece sırasıyla her faktörün içerdiği maddeler açıkça görülmüştür

Faktör analizi tekniğini uygulanması sonucunda araştırma konusuna ilişkin 8-faktör ve bu faktörlerin altındaki maddeler belirlenmiş ve daha sonra en ayırıcı maddeleri seçebilmek "tek boyutluluğu " yani ölçeğin ilk formunda yer alan tüm maddelerin aynı özelliği ölçüp ölçmediğini test etmek için madde analizi uygulanmıştır.

Tüm ölçek puanlarıyla kabul edilen düzeyde anlamlı (bu çalışmada 0.05) ilişki gösteren maddeler korunmuştur. Ölçeğin ön formunda yer alan 144 maddeye korelasyonlara dayanan madde analizi uygulandığında aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir :

Birinci faktörü oluşturan tüm maddelerin ait oldukları faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki gösterdikleri ve bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.95 olduğu saptanmıştır

İkinci faktörde yer alan maddelerin faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki gösterdikleri ve bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.81 olduğu tespit edilmiştir .

Üçüncü faktörde 50 numaralı madde dışındaki tüm maddeler ait oldukları faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki göstermişlerdir. 50 numaralı madde Item - total'da $p < .01$ Item - Remainder da $p < .05$ düzeyinde anlamlı ilişki göstermiştir Bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.83 olduğu saptanmıştır .

Dördüncü faktörde 9 numaralı madde dışındaki tüm maddeler ait oldukları faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki göstermişlerdir. 9 numaralı madde Item - Total'da $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki gösterirken Item - Remainder da anlamlı ilişki göstermemiştir. Madde analizi tekniği uygulandığında hem Item - Total hemde Item - Remainder bazında ilişki göstermeyen maddeler elendiğinden söz konusu madde ölçekte bırakılmıştır. Bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.67 olduğu saptanmıştır.

Beşinci faktörü oluşturan tüm maddelerin ait oldukları faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki gösterdikleri ve bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.87 olduğu saptanmıştır.

Altıncı faktörde 70, 44 ve 20 numaralı maddeler dışındaki tüm maddeler ait oldukları faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki göstermişlerdir. 70 numaralı madde Item - Total'da $p < .01$ düzeyinde anlamlı ilişki gösterirken Item - Remainder da anlamlı ilişki göstermemiştir. 44 ve 20 numaralı maddelerin ise Item - Total bazında $p < .01$ düzeyinde, Item - Remainder da $p < .05$ düzeyinde anlamlı ilişki gösterdikleri saptanmıştır. Bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.68 olduğu görülmüştür.

Yedinci faktörü oluşturan tüm maddelerin ait oldukları faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde manidar ilişki gösterdikleri ve bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.86 olduğu saptanmıştır.

Sekizinci faktörde 52 ve 43 numaralı maddeler dışındaki tüm maddeler ait oldukları faktörün tamamıyla hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde manidar ilişki göstermişlerdir. 52 ve 43 numaralı maddeler Item - total'da $p < .01$, Item - Remainder da $p < .05$ düzeyinde manidar ilişki göstermişlerdir. Bu faktörün Cronbach Alfa Katsayısının 0.51 olduğu saptanmıştır.

Madde analizi sonucunda ölçekte yer alan maddelerin Item - Total ve Item - Remainder bazında gösterdikleri ilişkilere bakılarak herhangi bir madde ölçekten çıkarılmamıştır, ölçekte yer alan boyutların Cronbach Alfa Katsayılarının 0.95 ile 0.51 arasında değiştiği görülmüştür (Tablo 1).

Genel istismar değişkeni için faktörler bazında yapılan madde analizi sonucunda bütün faktörlerin ölçekte hem Item - Total hem de Item - Remainder bazında $p < .01$ düzeyinde manidar ilişki gösterdikleri, faktörler bazındaki Cronbach Alfa Katsayısının 0.81 olduğu tespit edilmiştir (Tablo 2).

Korelasyonlara dayalı madde analizi tekniği uygulandıktan sonra elde edilen maddeler ayrıcılıklarına göre bir seçime daha tabi tutulmuşlardır. Alt - Üst grup ortalamaları farkına dayalı madde analizi tekniğinin uygulandığı bu seçim işleminde ölçekteki her maddenin yüksek ya da düşük toplam puanlı bireyler arasında ne ölçüde bir ayırım gözettiği sınıanmıştır. Kabul edilen düzeyde manidar (bu çalışmada 0.05) bulunan t-değerlerini veren maddeler çocuk istismarı olan ve olmayan davranışları yeterli kabul edilebilecek ölçüde ayıran; manidar bulunmayan t-değerlerine ait maddeler de yeteri derecede ayırmayanlar olarak kabul edilmiştir (Sencer ve İrmak, 1984; Tezbaşaran, 1996). Ölçeğin ön formunda yer alan 144 madde ve bu maddelere ait 8 faktör üzerinden alt ve üst çeyreklikler için

bağımsız grup t - testi tekniği uygulandığında 8 faktörü oluşturan tüm maddeler açısından alt ve üst çeyrekler arasında $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle ölçekte yer alan maddelerin tamamının alt ve üst çeyrekler arasında ayırt edici olduğu saptanmıştır.

Ayrıca genel istismar değişkenini oluşturan 8 faktör açısından alt ve üst çeyrekler arasında $p < .01$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Başka bir ifadeyle ölçekte yer alan tüm faktörlerin alt ve üst çeyrekler arasında ayırt edici oldukları belirlenmiştir (Tablo 3). Yapılan bu geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda ölçeğin kullanılabilir niteliğe sahip olduğunu saptanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde geliştirilen ölçeğin bir grup ergene uygulanması yoluyla bazı demografik özellikler (cinsiyet, yaş, anne-baba yaşı, kardeş sayısı, doğum sırası, anne babanın öz - üvey, ölü - sağ oluşu, anne babanın beraber boşanmış durumda olmaları, anne babanın eğitim ve iş durumu ve ailenin gelir düzeyi, ailede yaşayan birey sayısı, yoğun şekilde alkol kullanan, uyuşturucu kullanan, kumar oynayan, kronik hastalığı olan birinin bulunup bulunmaması) açısından ergen istismarı ele alınmıştır.

2. Yöntem

2.1 Evren ve örneklem

Araştırmanın evrenini 1996-1997 öğretim yılında İstanbul İli'nde bulunan liselerde okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Söz konusu evrenden küme örnekleme yoluyla random (seçkisiz) olarak 3 lise seçilmiştir. Seçilen bu liselerde her bir sınıf düzeyinde birer şube alınmıştır.

Araştırmanın örneklemini İstanbul İli'nde bulunan 3 lisede okuyan 221 öğrenciden oluşmuştur

2.2 Veriler ve toplanması

Bu araştırmada ergenler tarafından yaşanan istismar seviyesini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen **Aile İçi Çocuk İstismarı Ölçeği (A.İ.Ç.İ.Ö.)** kullanılmıştır.

(A.İ.Ç.İ.Ö.), faktör analizi tekniğinin uygulanmasıyla saptanmış olan 8 faktör ve bu faktörlerin içinde yer alan 144 maddeden oluşmuştur. Güvenirlik çalışmasında boyutların Cronbach Alfa Katsayılarının 0.95 ile 0.51 arasında değiştikleri ve boyutlar arası Cronbach Alfa Katsayısının 0.81 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeği oluşturan 8 faktör ve bu faktörlerin şu şekildedir: 1. Faktör : Çok yönlü istismar, 2. Faktör : Yetiştirme ve eğitim istismarı, 3. Faktör : Gelişimi destekleme, 4. Faktör : Çocukluğu görmezden gelme, 5. Faktör : Uygun olmayan kural ve destek, 6. Faktör : Cinsel istismar, 7. Faktör : Fiziksel istismar, 8. Faktör : Bireyselliğe müdahale.

5'li likert tipinde olan (A.İ.Ç.İ.Ö.)'de, puanlama, cevapların ortalaması dikkate alınarak yapılmaktadır. Faktör puanları ilgili faktörde bulunan maddelere verilen cevapların ortalaması alınarak tespit edilmektedir. Faktör puanları 1 olduğunda az, 5 olduğunda en fazla istismarı göstermektedir.

Buna ek olarak yaşanan istismar seviyesiyle ilgili olabileceği düşünülen bazı demografik bilgileri içeren yapılandırılmış bir **Kişisel Bilgi Formu** da kullanılmıştır.

Bulgular

İlk olarak ölçek geliştirme çalışmaları sırasında kaynak grupların (öğrenci ebeveyn, ve uzmanlar) ölçeğin ön formunda yer alan maddelerden aldıkları puanlar üzerinden yapılan değerlendirme sonucunda belirlenen ve diğer maddelerle uyum göstermedikleri için ölçekten çıkartılan 17 adet madde ile ilgili sonuçlar aktarılacaktır. Ölçeğin ön formundaki diğer maddelerle uyum göstermeyen bir başka ifadeyle İstanbul örneklemindeki yerel değerler tarafından istismar olarak değerlendirilmeyen maddeler şunlardır:

"Çocukların mutlak baba otoritesinde yetiştirilmesi", "Bebeklik evresinde çocuğun kundaklanması", "Çocuğun koşulsuz olarak sevilmesi", "Çocuğa zamanından önce tuvalet eğitimi verilmesi", "Çocuğa bir kez tokat atmak", "Babaların kız çocuklarına daha çok düşkünlük göstermeleri", "Çocuğun sevgi göstermek amacıyla ısırılması", "Çocuğun temel bakımına ilişkin (beslenme, eğitim gibi) tüm sorumluluklarının sadece bir ebeveyn tarafından üstlenilmesi", "Çocuğun arkadaş seçimine müdahale edilmesi", "Kız çocukların kulaklarını delmek ya da delinmesine göz yummak", "Erkek çocukların sünnet ettirilmesi", "Evlenmiş çocukların çocuk yapmalarının istenmesi", "Cinsiyet farkı gözetmeden çocukların aynı oda ve yatakta yatırılması", "Çocuğun ellerine vurmak", "Çocukların 3-4 yaşına kadar sırtta taşınması", "Çocuğu severken yerim seni demek", "18 yaşına gelen ergenin evden ayrılmasına izin verilmemesi".

Bulguların ikinci kısmında, geliştirilen ölçeğin bir grup ergene uygulanması sonucunda elde edilen veriler ele alınmıştır. Yapılan istatistiksel incelemeler sonucunda 15 yaş ve altı-18 yaş ve üstü kız ve erkek öğrenciler arasında yaşanan genel istismar seviyesi açısından fark olmadığı, "Çok yönlü istismar" ve "Uygun olmayan kural ve destek" boyutlarında fark bulunduğu, her iki boyutta da kızların aldıkları puanların erkeklerden yüksek olduğu saptanmıştır.

Baba yaşı ile genel istismar ve 8 boyut arasında ilişki yoktur anne yaşı sadece "Gelişimi destekleme" boyutuyla ilişkilidir. Kardeş sayısı ile genel istismar arasında ilişki vardır. Ayrıca, kardeş sayısı "Yetiştirme ve eğitim istismarı", "Gelişimi destekleme", "Fiziksel istismar" boyutlarıyla ilişkilidir. Genel istismar seviyesinde doğum sırası açısından fark vardır.

Gruplar arası farklılığın kaynağını bulmak için yapılan t- testi sonucunda tek çocukların genel istismar seviyesi puanlarının birinci ve dördüncü ve daha sonraki sıralarda doğan çocuklardan daha düşük olduğu, ayrıca ikinci çocukların genel istismar seviyelerinin de dördüncü ve daha sonraki sıralarda doğan çocuklardan daha düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca "Gelişimi destekleme", "Çocukluğu görmezden gelme", boyutlarında doğum sırası açısından fark vardır. Gruplar arası farklılığın kaynağını bulmak için yapılan t- testi sonucunda 3. Boyut olan "Gelişimi destekleme"de kardeş sırası ne olursa olsun tek çocukların puanlarının diğerlerinden daha düşük olduğu saptanmıştır. Ayrıca üçüncü çocukların puanlarının ikinci çocukların puanlarından, erkeklerin aldıkları puanların kızların puanlarından yüksek olduğu belirlenmiştir.

"Çocukluğu görmezden gelme" şeklinde isimlendirilen dördüncü boyutta cinsiyet ve ortak etki açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmama ile beraber doğum sırası açısından fark olduğu gözlemlenmiştir. Dördüncü ve daha sonra doğan çocukların "Çocukluğu görmezden gelme" boyutundan aldıkları

puanların tek çocuk, üçüncü ve ikinci çocuklardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Genel istismar seviyesi ve 8 boyutta, babanın ölü-sağ oluşu, anne babanın beraber ya da boşanmış durumda oluşları açısından fark yoktur. Genel istismar seviyesinde ve "Gelişimi destekleme", "Uygun olmayan kural ve destek", "Cinsel istismar", "Fiziksel istismar", "Bireyselliğe müdahale" boyutlarında annenin eğitim durumu açısından fark vardır. Genel istismar seviyesinde ve "Çok yönlü istismar", "Yetiştirme ve eğitim istismarı", "Gelişimi destekleme", "Fiziksel istismar" boyutlarında babanın eğitim durumu açısından fark vardır.

Genel istismar seviyesinde ve 8 boyutta annenin iş durumu açısından fark yoktur. Genel istismar seviyesinde ve "Çok yönlü istismar", "Gelişimi destekleme", "Uygun olmayan kural ve destek", "Cinsel istismar", "Fiziksel istismar" boyutlarında babanın iş durumu açısından fark vardır. Genel istismar seviyesinde ve "Çok yönlü istismar", "Yetiştirme ve eğitim istismarı", "Gelişimi destekleme", "Çocukluğu görmezden gelme", "Uygun olmayan kural ve destek", "Fiziksel istismar" boyutlarında ailenin gelir düzeyi açısından fark vardır.

Ailede yaşayan birey sayısı ile genel istismar ve "Gelişimi destekleme", "Uygun olmayan kural ve destek", "Fiziksel istismar" boyutları arasında ilişki vardır.

Genel istismar seviyesinde ailede yoğun alkol kullanan birinin bulunup bulunmaması açısından fark vardır. Ayrıca "Çok yönlü istismar", "Yetiştirme ve eğitim istismarı", "Çocukluğu görmezden gelme", "Uygun olmayan kural ve destek", "Cinsel istismar", "Fiziksel istismar", "Bireyselliğe müdahale" boyutlarında ailede yoğun alkol kullanan birinin bulunup bulunmaması açısından fark vardır.

Genel istismar seviyesi ve 8 boyutta ailede kumar oynayan birinin bulunup bulunmaması açısından fark yoktur. Genel istismar seviyesi ve "Çok yönlü istismar", "Yetiştirme ve eğitim istismarı", "Uygun olmayan kural ve destek", "Cinsel istismar", "Fiziksel istismar" boyutlarında ailede kronik hastalığı olan birinin bulunup bulunmaması açısından fark vardır. Ailelerinde kronik hastalığı bulunan biri olan öğrencilerin puanları kronik hastalığı olan biri bulunmayanlara göre daha yüksektir.

Tartışma

Bu bölümde ilk olarak, ölçek geliştirme çalışmaları sırasında diğer maddelerle uyum göstermedikleri için ölçekten çıkarılan başka bir ifadeyle İstanbul örneklemindeki yerel değerler tarafından istismar olarak değerlendirilmeyen bazı maddeler yorumlanmıştır. Ölçekten çıkarılan maddelerden ikisi "Çocukların mutlak baba otoritesinde yetiştirilmesi", "Çocuğun temel bakımına ilişkin (beslenme, eğitim gibi) tüm sorumluluklarının sadece bir ebeveyn tarafından üstlenilmesi" şeklindedir. Türk ailesinde babaerkil yapı halen varlığını sürdürmektedir. Baba çocuğu büyütme görev ve sorumluluğunu genellikle anneye yükler ve kendisini ailenin ekonomik sorunlarını çözen bir kişi olarak görür (Yavuzer, 1989). Türkiye'de baba genellikle evin dış dünya ile bağlantısını kuran, ekonomik destek sağlayan ve "disiplin" gerektiği durumlarda çocuklarıyla otoriter bir tarzda ilişkiye giren kişi konumundadır. Eğitim seviyesinin giderek artması, bilgiye ulaşmanın her geçen gün kolaylaştığı günümüzde bu yapının yavaş da olsa değişmeye

başladığı görülmele beraber halen geçerliliğini koruduğu izlenimi edinilmektedir.

Türk toplumu ve ailesindeki temel değerler yakınlık, sadakat, karşılıklı bağlılık (hatta bağımlılık) ve dayanışma olarak belirtilmektedir (Fişek, 1985). Böyle bir aile sisteminde ortaya çıkan önemli bir sosyalleşme problemi çocuğun tamamen dış kontrole duyarlı olarak gelişmesidir. İtaat ve bağımlılık beklenen çocuk, ebeveynin özellikle de babanın mutlak otoritesi altında büyür. İtaat ve bağlılığın onay gördüğü çocuk yetiştirme tarzı, çocukların düzgün yetişmeleri için otoriter bir tutumun uygun olduğunu düşündürebilir. Bu bakış açısı adı geçen maddenin istismar olarak değerlendirilmemesine neden olabilir.

"Bebeklik evresinde çocuğun kundaklanması", "Kız çocukların kulaklarını delmek ya da delinmesine göz yummak", "Erkek çocukların sünnet ettirilmesi", "Cinsiyet farkı gözetmeden çocukların aynı oda ve yatakta yatırılması", "Çocuğu severken yerim seni demek", "Çocuğun sevgi göstermek amacıyla ısırılması" "Çocukların 3-4 yaşına kadar sırtta taşınması", "18 yaşına gelen ergenin evden ayrılmasına izin verilmemesi", bu maddeler Türkiye'deki yerel (emik) değerlere ilişkin belki de en kristalize maddelerdir. Türkiye' de kız çocuklarının kulaklarının ne zaman delineceğine ilişkin çok belirgin bir zamanlama yoktur. Bir çok ebeveyn için bu oldukça güncel ve yapılması gereken bir işlemdir. Çünkü kadınların oldukça büyük bir kısmının kulakları estetik kaygılardan dolayı delinmiştir. Nasıl olsa deldirecek mantığı bunun bir an önce yapılması düşüncesini gündeme getirir. Bu nedenle araştırmaya katılan kaynak gruplar adı geçen maddenin istismar olmadığını düşünmüş olabilirler. Kulak delmek gibi erkek çocukları sünnet ettirmek de bu kültürden olmayan birinin kolayca anlayabileceği bir eylem değildir. Nasıl bir Türk için Afrika 'da uygulanan kliteridektomi çok anlaşılır değilse bir Amerikalı içinde sünnet çok anlaşılır değildir.

Başaran' a (1992) göre gelişen çocuk kendi cinsine uygun davranışların ait olduğu grup içinde onaylanmasıyla ve buna karşı olan davranışlarında çeşitli şekillerde olumsuz tepkilerle karşılaşması sonucunda uygun davranışların pekiştirilmesi sürecini yaşar. Böylece çocuk toplumsallaşırken cinsiyetine uygun rolü özümser, çevresiyle uyumlu bir benlik ve kişilik oluşturur. Başaran, "sünnet" şeklinde isimlendirilen dini töreyi cinsel rolün özümsemesindeki en önemli faktör olarak değerlendirmektedir:

"Sünnet" yapılan işlem ve tüm törenleriyle ele alınmaktadır. Sünnet esnasında yapılanlar analiz edilirse, bu süreçte çocuğun cinsel rolünün bilincine varması, cinsine ait davranış ve tutumları kazanması için çeşitli koşulların hazırlandığı, armağanlar ve operasyon için çocuğa cesaret telkinleri yapıldığı görülmektedir. Sünnet olduktan sonra "erkek" olunduğunun vurgulanması bu konudaki açık bir delildir. Bununla birlikte yapılan tüm bu etkinliklerin çocuğa kendi cinsinin üstün bir cins olduğunu hissettirebileceği de düşünülebilir (Başaran, 1992).

Sünnet bir ilk adım töreni olarak erkek çocuğun erkeklğini teyid etmektedir. Tezcan 'a (1997) göre sünnet olan çocuk erkek olmakla ödüllendirilir ve sünnetin bedenen ve manen olgunlaştırdığına inanılır. Sünnet, fiziksel acı içermekle birlikte bu kültür içerisinde yapılması zorunlu görülen eylemlerden biridir. Çünkü sünnet edilmeyen çocuk kendisinde bir eksiklik hissedebilir, çevresindekiler özellikle arkadaşları onunla alay edebilirler. Ayrıca bu kültürde sünnet olmayan

kişiler mundar say ıdklarından ellerinden bir şey yenmemekte ilk fırsatta sünnet olmayışları ile ilgili yorumlar yapılmaktadır. Sünnet olayının bir boyutunda fiziksel acı ve kastre olma korkusu bulunurken diğer boyutunda ise kültürün baskın talepleri yer almaktadır. Sünnete bu denli yoğun anlamlar yüklenen bu kültürde belki de çocuğu sünnet ettirmemek ve onu çevrenin yorumlarıyla baş başa bırakmak da bir istismar türü olarak ele alınabileceğinden sünnet olgusu istismar olarak değerlendirilmemiş olabilir.

"Bebeklik evresinde çocuğun kundaklanması", "Cinsiyet farkı gözetmeden çocukların aynı oda ve yatakta yatırılması", "Çocukların 3-4 yaşına kadar sırtta taşınması" şeklindeki davranışlar genellikle kırsal kesimde, koşulların yetersizliğine bağlı olarak görülen davranışlardır. Örneğin kırsal kesimde okul öncesi kurum bulunmadığı için anneler çocuklarını olası tehlikelere karşı korumak, çalışırken yanında olmasını sağlayıp ihtiyaçlarını gidermek için kundaklayarak sırtlarında taşımaktadırlar. Yine evlerinde yeterli fiziksel donanım olmadığı için çocuklarla ebeveyn bir arada yatmakta ya da iyi ihtimalle çocuklar bir odada ebeveyn bir diğer odada yatmaktadır. Bu araştırma kent insanının görüşleri üzerine yapılmış olsa da aynı ülke içinde yaşıyor olmak ve özellikle kırsalın, düşük sosyo-ekonomik seviyenin sorunlarından haberdar olmak bu maddelerin istismar olarak değerlendirilmemesine neden olabilir.

"Çocuğun ellerine vurmak", "Çocuğa bir kez tokat atmak" maddeleri kültür tarafından onaylanan şiddetin bir göstergesi olabilir. Ülkemizde çocuk istismarı ile ilgili araştırma yapmanın en önemli güçlüklerinden biri bu vakalarla ilgili kayıt tutulmamasıdır. Bu nedenle ampirik verilere dayalı yorumlar yapmak imkansızlaşmaktadır. Bununla birlikte Türkiye 'de dayağın ceza yöntemi olarak sıklıkla kullanıldığı ancak yoğunluğunun az olduğuna ilişkin izlenimler elde etmek mümkündür. Böyle bir varsayımdan hareket edildiğinde "az" fiziksel zarar veren şiddetin kabul göreceği fikri gündeme gelmektedir. Araştırmaya katılan kişiler çocuk üzerindeki fiziksel zarardan yola çıkıp psikolojik zararı göz ardı ederek bu şekilde bir değerlendirme yapmış olabilirler.

"Babaların kız çocuklarına daha çok düşkünlük göstermeleri" ifadesi yapılan istatistik işlemler neticesinde ölçekten çıkarılırken, "Annelerin erkek çocuklarına daha çok düşkünlük göstermeleri" maddesinin ölçekte kalması yani çocuk istismarı olarak kabul edilmesi ilginç bir bulgu olarak değerlendirilebilir. Tezcan' a göre (1997) Türkiye'deki aile ilişkilerinde, genel olarak sert ve baskılı bir kişiliğe sahip baba ile görünürde şefkatli ve koruyucu olan ancak gerçekte çocuklarıyla ortak bağımlı bir yaşam süren anne modeli egemen özelliklerdir. Annenin çocukla ilişkisi çelişik duygular içindedir. Bir yanda sevgi ve şefkat diğer yanda baskı, kocaya karşı hayal kırıklığı ve olumsuz duyguların yarattığı saldırgan dürtüler vardır. Anne, doyumsuzluk ve hayal kırıklıklarını çocuğa aşırı bağlılık ile gidermeye çalışabilir. Bu durum çocuğun güven ve bağımsızlığını olumsuz yönde etkileyebilir. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulgu Tezcan'ın görüşlerini destekler niteliktedir.

Yorumun bu ikinci kısmında, geliştirilen ölçeğin bir grup ergene uygulanması sonucunda elde edilen bazı bulgular yorumlanmıştır.

Araştırma grubunu oluşturan 15 yaş ve altı , 16 , 17 , 18 ve büyük yaştaki kız ve erkek öğrenciler arasında yaşanan genel istismar seviyesi açısından anlamlı bir fark olmadığı saptanmıştır. İstismar literatürü incelendiğinde ergen-

lere yönelik şiddet kullanımında yaş ve cinsiyetin her zaman tutarlı ilişki göstermediği görülmektedir. Gil'in 1970 yılında yaptığı çalışmada küçük yaşlarda kızlar ve erkeklerin maruz kaldıkları istismar oranları arasında az bir fark bulunmakla birlikte küçük yaşlarda erkeklerin daha çok istismar edildikleri yaş büyüdükçe kızların erkeklerden daha çok istismar edildikleri tespit edilmiştir (Akt: Gelles ve Cornell, 1990).

Jones ve McCurdy (1992) Amerika da yapılan ikinci ulusal çocuk istismarı ve ihmali kapsam araştırmasından elde edilen veriler üzerinde yaptıkları incelemede fiziksel istismara uğrayan çocukların %30'unun 12 yaş üzerinde olduğunu, cinsel istismar vakalarının %84'ünü kızların oluşturduğunu, duygusal istismar vakalarında da kızların oranının erkeklerden daha yüksek olduğunu saptamışlardır.

Nealer (1992) çocuk istismarının demografik özelliklerle ilişkisini araştırdığı çalışmasında çocuğun yaşı ve cinsiyetiyle istismar yaşantısı arasında anlamlı ilişki bulunmadığını tespit etmiştir (Akt: Milner, 1994).

Türkiye de yapılan birçok araştırmada algılanan duygusal istismar açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir (Alantar,1989; Çeşmeci, 1995; Erkman, 1989; İşmen, 1993; Taşdelen, 1995). Kulaksızoğlu (1993) ergenlerle yaptığı bir araştırmada hem çocukluk hem de okul yılları boyunca erkeklerin kızlara oranla daha fazla fizik istismara maruz kaldıklarını saptamıştır.

Görüldüğü gibi aile içi şiddet olaylarında yaş ve cinsiyet çelişkili bulgularla değerlendirilmektedir. Bu çelişkili bulgular araştırmalarda kullanılan farklı yöntem ve tanımlardan ya da istismarın farklı türlerinin inceleniyor oluşundan kaynaklanabilir. Genel istismar açısından bakıldığında cinsiyet ve yaş grupları arasında fark çıkmaması, aile içi şiddetin, otoriter ve baskıcı aile ilişkileri bağlamında adı geçen yapıların sürekliliğini sağlama ve gücü elde tutma amacına hizmet eden önemli bir davranış biçimi olmasından kaynaklanabilir.

Ailenin gelir düzeyi ve cinsiyet değişkenlerine bağlı olarak genel istismar seviyesinde fark olup olmadığı incelendiğinde genel istismar seviyesi açısından ailenin gelir düzeyinde gruplar arasında anlamlı farklılık olduğu, düşük ve ortanın altı gelir düzeyine sahip öğrencilerin genel istismar puanlarının, yüksek ve ortanın üstü gelir düzeyine sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Taşdelen (1995) ve Çeşmeci (1995) yaptıkları araştırmalarda düşük sosyo-ekonomik seviyedeki ergenlerin daha fazla duygusal istismar algıladıklarını belirtmişlerdir. Özdemir (1989) alt sosyo-ekonomik seviyedeki ebeveynlerin fiziksel istismarı daha fazla kullanma eğiliminde olduklarını, sosyo-ekonomik seviye yükseldikçe anne babanın çocuklarını istismar ve ihmali davranışlarının azaldığını belirlemiştir (Akt: Kars, 1996). Kağıtçıbaşı'nın (1990) gerçekleştirdiği "Çocuğun değeri" araştırmasında gelir düzeyi, eğitim arttıkça ve ailedeki çocuk sayısı azaldıkça çocuğun sevgi sağlayıcı ve aileyi tamamlayıcı işlevi yani psikolojik değerinin önem kazandığı saptanmıştır. Ortanın üstü ve yüksek gelir düzeyine sahip ergenlerin daha az istismar yaşamaları bu ergenlerin ailelerinde çocuklara daha fazla psikolojik değer verilmesinden kaynaklanabilir. Ayrıca düşük gelir düzeyi yetersiz beslenme, eğitim, sağlık koşulları gibi düşük standartlarda yaşanmasına neden olur. Bireyler gerek kişisel gerekse aileye ilişkin ihtiyaçlarına yeterli kaynağı bulamadıkları için fiziksel ve psikolojik anlamda zor-

lanabilirler. Yaşadıkları streslerden kaynaklanan gerginliği çocuklarını istismar ederek gidermeye çalışabilirler.

Araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin ailelerinde yaşayan birey sayısı ile yaşanan genel istismar ve istismarın 8 boyutundan aldıkları puanlar arasında ilişki olup olmadığı incelendiğinde; ailede yaşayan birey sayısı ile genel istismar, "Gelişimi destekleme", "Uygun olmayan kural ve destek", "Fizik istismar" boyutları arasında aynı yönde anlamlı ilişkinin olduğu görülmüştür. Kalabalık aile ortamı istismar riskini doğuran ortamlardan biri olarak kabul edilmektedir (Buchanan, 1996; Justice, 1990; Reder, Duncan ve Gray, 1993). Kalabalık aile ortamı çocuk üzerindeki kontrole ebeveynin dışındaki kişilerinde katılması, ekonomik kaynakların birçok kişi arasında paylaşılması, evde yaşayan kişilerle ebeveyn arasındaki olası ilişki problemlerinin (örneğin gelin, kaynana) gündeme gelmesini kolaylaştırması açısından riskli bir ortam olarak kabul edilebilir.

Bu araştırma vasıtasıyla, Türkiye'de çocuk istismarı ile ilgili emik değerleri belirlemeye çalışan ilk adımlardan biri atılmış ve ergenlerin yaşadıkları farklı istismar türlerini kültüre özgü maddelerle değerlendiren geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu adım ve daha sonra atılacak adımlar sayesinde yapılacak kültürler arası çalışmalar, çocuğa yönelik tutum ve davranışların evrensel bir platformda ele alınmasını mümkün kılacaktır.

KAYNAKÇA

- Alantar, Melda (1989). *Psychological Maltreatment : An Attempt of its Definition by Experts and its Assessment Among a Group of Adolescents*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Boğaziçi Üniversitesi .
- Başaran, Fatma (1992). *Psikososyal Gelişim* . Ankara : A. Ü. Yayınları.
- Buchanan, Ann (1996). *Cycles of Child Maltreatment*. UK: John Wiley and Sons Ltd.
- Çeşmeci, Mehmet (1995). *Further Reliability and Validity Study of the Perceptions of Psychological Maltreatment Inventory for Adolescence*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Ergin, Demirali Yaşar (1988). *Araştırmalarda Örnekleme Metotlarının Uygulamalı Karşılaştırması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Erkman, Fatoş (1989. Haziran). *The Experience of Psychological Maltreatment of Re-Migrant Adolescents*. Uluslararası Kültürler Arası Psikoloji Derneği 2. Bölgesel Kongresi'nde sunulan bildiri. Hollanda.
- Finkelhor, David (1979). *Sexually Victimized Children*. New York: Free Press.
- Fişek, Güler (1985). *Türk Ailesinin Dinamik ve Yapısal Özellikleri Üzerinde Düşünceler ve Konuya İlişkin Bir Ön Çalışma Raporu*. Yer aldığı eser III : *Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları 13 - 15 Eylül 1984*, Boğaziçi Üniversitesi (ss. 228-232) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Gelies, J. Richard, Cornell, Clarie Pedrick (1990). *Intimate Violence in Families*. USA: Sage Publications , Inc.
- Giovannoni, Jeanne (1991). *Definitional Issues in Child Maltreatment*. In

- (Cicchetti, Dante; Carlson, Vicki Eds.). *Child Maltreatment Theory and Research on the Causes and Consequences of Child Abuse and Neglect* (pp. 3 - 37). USA: Cambridge University Press.
- Hart, N. Stuart , Germain, B. Robert, Brassard, R. Maria (1987). *The Challenge: To Better Understand and Combat Psychological Maltreatment of Children and Youth*. In (Brassard, R. Maria, Germain, B. Robert; Hart, N. Stuart Eds.). *Psychological Maltreatment of Children and Youth* (pp. 3-24). England: Pergamon Press.
- İşmen, Esra (1993). *Duygusal İstismarın Liseli Ergenlerin Kendini Kabul Seviyelerine Etkisi*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Jones, D. Elizabeth, McCurdy, Karen (1992). *The Links Between Types of Maltreatment and Demographic Characteristics of Children*. *Child Abuse and Neglect*. 16, 201-215.
- Justice, Blair, Justice, Rita (1990). *The Abusing Family*. USA: Plenum Press.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1990). *Türkiye 'de Ailenin Sürekliliği ve Değişim*. Yer aldığı eser 1. Aile Şurası Bildirileri (ss. 151 - 160) Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Kars, Özcan (1996). *Çocuk İstismarı: Nedenleri ve Sonuçları*. Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
- Knutson, F. John (1995). *Psychological Characteristics of Maltreated Children: Putative Risk factors and Consequences Annual Review Psychology*. 46, 401 - 431.
- Kulaksızoğlu, Adnan (1993). *Bir Grup Gencin Ailede ve Okulda Karşılaştığı Bedensel Olarak Fena Muamele İle İlgili Bir Araştırma*. M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 5, 87-96.
- Levinson, David (1990). *Family Violence in Cross-Cultural Perspective*. USA: Sage Publication Inc.
- Milner, S. Joel (1994). *Assessing Physical Child Abuse Risk: the Child Abuse Potential Inventory*. *Clinical Psychology Review*. 14 (6), 547-583.
- Ney, Philip (1988). *Triangles of Abuse: A Model of Maltreatment*. *Child Abuse and Neglect*. 12 (3), 363-373.
- Parrish, Dee Anna (1990). *Abused . A Guide to Recovery for Adult Survivors of Emotional/Physical Child Abuse*. USA: Station Hill Perss.
- Reder, Peter, Duncan, Sylvia & Gray, Moira (1993). *Beyond Blame . Child Abuse Tragedies Revisited*. UK: Routledge.
- Sanders, Barbara, Becker-Lausen, Evvie (1995). *The Measurement of Psychological Maltreatment: Early Data on the Child Abuse and Trauma Scale*. *Child Abuse and Neglect*. 19 (3), 315-323.
- Saunders, T. Richard, O' Brien, E. Dana (1997). *Child Maltreatment: Case Studies in Assessment and Intervention*. *Psychotherapy*. 34 (4). 498-508.
- Sencer, Muzaffer, Irmak, Yakut (1984). *Toplum Bilimlerinde Yöntem*. İstanbul: Say Yayın Evi.
- Taşdelen, Nazan (1995). *Examination of the Effects of Perceived Psychological Maltreatment of Mothers on Adolescent's Self Concept, Emotional and Behavioral Problems and Academic Achievement*. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Boğaziçi Üniversitesi.
- Tezbaşaran, Ata (1996). *Likert Tipi Ölçek Geliştirme Klavuzu*. Ankara: Türk

Psikologlar Derneği.

Tezcan, Mahmut (1997). Türk Kişiliği ve Kültür - Kişilik İlişkileri. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Yavuzer, Haluk (1989). Aile İçi Etkileşim ve Aile Dışı Öğelerin Doğurduğu Psiko-Pedagojik Sonuçlar. Yer aldığı eser Türkiye 'de Çocuğun Durumu. (ss. 271-281) Ankara: UNICEF Yayınları.

Tablo 1. Boyutların Cronbach Alfa Katsayıları

F1	0.95
F2	0.81
F3	0.83
F4	0.67
F5	0.87
F6	0.68
F7	0.86
F8	0.51

Tablo 2. Genel İstisnar Değişkeni İçin Madde Analizi Sonuçları

	Item-Total r		Item-Remainder r			
	r	Sd	p	r	Sd	p
F1	0.86	539	p<.01	0.72	539	p<.01
F2	0.75	539	p<.01	0.65	539	p<.01
F3	0.38	539	p<.01	0.27	539	p<.01
F4	0.66	539	p<.01	0.59	539	p<.01
F5	0.84	539	p<.01	0.74	539	p<.01
F6	0.56	539	p<.01	0.49	539	p<.01
F7	0.74	539	p<.01	0.61	539	p<.01
F8	0.65	539	p<.01	0.62	539	p<.01
Cronbach Alpha Katsayısı	.81		n k			
	.81		541 8			

Tablo 3. Genel İstismar Değişkenine Göre Ayırt Edicilik İçin Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

	%75 and above			%25 and below			Sd	Karşılaştırma	
	μ	σ	n	μ	σ	n		t	p
F1	2.9895	0.0179	136	2.7045	0.2986	135	269	11.1101	p<.01
F2	2.8943	0.1244	136	2.2986	0.3516	135	269	18.6100	p<.01
F3	2.9427	0.1418	136	2.6199	0.4168	135	269	8.5471	p<.01
F4	2.9479	0.0943	136	2.5436	0.3280	135	269	13.8052	p<.01
F5	2.9422	0.0615	136	2.3550	0.2991	135	269	22.4230	p<.01
F6	2.9301	0.1105	136	2.5870	0.2955	135	269	12.6773	p<.01
F7	2.9263	0.0875	136	2.2749	0.3935	135	269	18.8421	p<.01
F8	2.9761	0.0907	136	2.5630	0.4256	135	269	11.0703	p<.01